

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבו

מדוע מכל העברות החמורות שעשה עשו שיש ביניהן יהרג ואל יעבור, לא סיפרה התורה אלא את העברה לכאורה הקלה ביותר היינו ביזוי עשו לבכורה.

על הפסוק זיבוא עשו מן השדה והוא עיף, איתא בחז"ל הקדושים, ה' עברות עבר אותו רשע באותו היום, בא על נערה המאורסה, גנב, שפך דמים, כפר בעיקר, וביזה את הבכורה. והקשה בזה ר' ירוחם ממיר זצ"ל, מדוע מכל העברות החמורות שיש ביניהן יהרג ואל יעבור, לא סיפרה התורה אלא את העברה לכאורה הקלה ביותר היינו ביזוי עשו לבכורה.

אלא זה מה שגרם לו להכל שבו למצוות

אלא ביאר ר' ירוחם ממיר זצ"ל, שהתורה כתבה את שורש סיבת כל חטאי עשו, שהיה אדם המסוגל למכור את מתנת ה', הבכורה, ערן עליון גבוה, עבור מה, עבור תאוה עוברת, נזיד עדשים, הוכיח בעליל את שפלות נפשו, אשר אין לו שום ערך עצמי, אלא אך ורק זולות. ה"אדם" שכזה פתוח לבו לכל אשר תאוה נפשו, אין מעצור שיספק את דרישותיו. כיון שכן הם פני הדברים ברור הדבר מדוע עשו אינו חס על ממון בנ"א, אינו חס על חיי בנ"א, אינו חס על כבוד בנ"א, וכופר בעיקר. מאחר והוא עשו בשל צורן מילוי תאוותיו נח לו לאבד במחי יד למעלתו שלא תסולא בפז מעלת הבכורה. מבקשים אנו בכל יום ויום בתוך ברכות השחר "אל תביאנו (לא) לידי נסיון ולא לידי בזיון". אדם היודע שבצל העברה צל הבזיון, כיון שמרגיש כן אזי מתרחק מן העברה מפני כבודו, ומתון שלא לשמה יבוא לשמה. אולם כח זה אינו יכול להוות כלי רתיעה אלא באדם נכבד, ברם אדם שלא אכפת לו מכבודו, אזי בקלות נופל הוא לרשת היצה"ר, ואין זה רבותא (חידוש) שאף העברות החמורות, חסרות חשיבות הן לדידו.

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

למה עשו שאל רק כיצד מעשרים את המלח

צ"ב למה עשו תמיד שואל כיצד מעשרים את המלח וכי זה רק מה שהיה לו לשאול. ועוד וכי טעה יצחק אבינו עד כדי כך שחשב את עשיו לצדיק? ועוד למה תמיד שאל שאלה זו, הרי אם אין תשובה שישאל שאלות אחרות.

אלא יבואר עפ"י דברי הרב אליהו לופיאן זצ"ל (הו"ד בספר ר' אלה עמ' 103)

'מתוך שיחותיו על אבותינו, אברהם, יצחק, ויעקב, זכורה שיחתו בחורף תשט"ז אודות יצחק אבינו שבירך את עשיו בכל השפע הגשמי. ושאל: כלום טעה יצחק אבינו עד כדי כך שחשב את עשיו לצדיק? וענה: ודאי שלא טעה. יצחק ידע היטב שיעקב אבינו שייך יותר לרוחניות, ועשיו – לגשמיות. משום כך כיון שעשיו יקבל את כל השפע הגשמי ויפרנס את יעקב אבינו, יושב האהלים, כדוגמת יששכר וזבולון.

אולם, עם זאת, לא היה ידוע ליצחק אבינו עומק רעתו של עשיו. ואם אמנם היה מקבל את כל השפע הגשמי, הוא לא היה נותן מאומה ליעקב ובניו, ולכן נסתובב הדבר על ידי רבקה אמנו שיעקב אבינו קיבל הברכות של שפע גשמי.

ואמר על כך רבינו בשם אחד מרבותיו: אלמלא קיבל יעקב הברכות - לא היה בישראל אפילו גביר אחד. עכ"ד.

ולפי"ז א"ש שישאל תמיד כיצד מעשרים את המלח, כי מבלעדי זה לא היה מרמה בכלום, והראה שהוא מדקדק במצוות, ותמיד שאל את יצחק האם התחדש לו משהו בנושא זה או לא.

מסופר על רבי חיים לייב אויערבאך זצ"ל בספר קול חוצב (עמ' 7-52) כיצד סיכל תוכנית של רשע שמרמה ואומר שיעביר את הכסף לצדיק ובפועל הוא לוקח את הכל לעצמו, וז"ל 'הקחה את שיניו על חכמת שנינותו של רבי חיים לייב אויערבאך זצ"ל מסופר רבות בפי תושבי ירושלים. כשר' שלום סיפר על פיקחות חותנו, היה מתלהב בצורה יוצאת מן הכלל. הוא הרבה לספר את העובדה הבאה:

היה זה לפני עשרות שנים. הנהלת הסוכנות החליטה לעצור את כל מגביות החרדים בחו"ל למען מוסדותיהם.

ראשי הסוכנות הציגו קראו את ראשי היהדות החרדית לאסיפה דחופה ותבעו מהם במפגיע להפסיק ולגייס כספים בחוץ לארץ (הם היו מעוניינים שהכסף ירום רק דרך צינור אחד ויחיד) הסוכנות נימקה את בקשתה בטענה שהיא זו שתפרנס את כל עולם התורה אין ולא יהיה צורך לשגר שליחים לחו"ל, אנחנו נדאג לכל צרכיכם

הנאספים כולם משני צידי המתרס החילונים והחרדים קיבלו את רשות הדיבור. אחדים מראשי ועד הישיבות הודיעו נחרצות שהם יסכימו לבקשת הסוכנות רק אם יקבלו לידם סכום של מליון לירות לשנה אם נפסיק לשגר שליחים לארצות הגולה זה יהיה הסכום שתאלצו לתת לנו אמרו ראשי הישיבות.

המשך בעמוד הבא

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

המושך מעמוד קודם

יהודי מראשי הציונות שהשתתף באסיפה נעמד על רגליו וזעם מכעס: אתם לא מתביישים לתבוע סכום כזה גדול קרא לעבר ראשי וועד הישיבות. הוא חירף וגידף בסגנון זול וגם: קבצנים! שנורעס! וכו'.

הוויכוחים היו קשים מאד, ראשי הסוכנות מחד גיסא, ועסקנים יראים ושלמים מאידך גיסא התנצחו זה בזה. רבי חיים לייב אויערבאך שהשתתף באסיפה ישב בשקט והמתין לתורו בסבלנות. הוא החליט לנפץ את עצם הרעיון שהסוכנות היא זו שתשלוט בכיפה. החלטתי 'אני אשלם' לו כגמולו לאותו רשע וחצוף גלוי ראש סיפר רבי חיים לייב [כששב מהאסיפה הביתה קרא לי ר' שלום! יש לי בשבילך סיפור מעניין... וסיפר לי את מהלך הענינים - אמר ר' שלום] כשהגיע תורו של רבי חיים לייב לשאת דברים נעמד על עומדו בשלווה, ובכשרונו הגאוני החל את דבריו באיטיות כמונה מעות - עם סיפור [-משל] שהמציא על אתר. מטרותו של הסיפור היה להקהות את שיניהם ולהדגים להם בדרך רמוז איך יראו חיי הישיבות כשיהיו זקוקים לחסדי הסוכנות.

אספר לכם סיפור. אמר רבי חיים לייב, ושקט השתרר בחלל: יש מקום ששמו אלקסוט זו עיר גדולה שמתחלקת לשניים - עלית ותחתית. המרחק בין אחת לשניה הוא גדול, כך שבאלקסוט העליונה היה חניון רחב ידיים שם התאספו כל בעלי העגלות משם היו יוצאים בנסיעות כמה פעמים ביום לעבר העיר התחתית. באלקסוט העליונה התגוררה אשה אלמנה ושמה שרה. לשרה היתה בת יחידה שהתגוררה בעיר התחתית ושמה חנה [חנה'לע- כלשונו] חנה'לע היתה קבצנית דלפנית עניה מרודה, ילדיה הילכו עם בגדים קרועים וללא נעלים לרגליהם. האמא שרה נהגה לאסוף פרוטות קצובות ומפעם לפעם לשלחם לבתה חנה'לע. הגיע ערב יום טוב. הלכה שרה לחניון ומצאה שם את יענקל העגלון שממתין עד שהעגלה תתמלא בנוסעים, אז ייצא לכיוון העיר התחתית. שמע נא יענקל, אמרה שרה בקול רווי תחנונים, עשה לי חסד, אתה, הרי בין כך נוסע ללמטה, ומי כמוך יודע שיש לי שם בת, עניה. אפיתי בשבילה תבנית לחם טרי עגול, אהיה נא יהודי טוב, ותעביר לה את זה. תחיה את נפשה בחג.

-טוב, שרה, למענך, בשבילך! תביאי ואני אקח.

אבל יענקל, לחם יבש תקח בשבילה?! -איוה טעם יש ללחם יבש, הכנתי בקבוק מלא חמאה, אם היא תאכל לחם עם חמאה אז יהיה לה טוב על הלב.

-שרה! עד שהצלחתי לדחוף כאן לחם כזה גדול איפה כבר יהיה לי מקום לעוד בקבוק חמאה?

-יענקל, אל תהיה כזה, תעשה מצוה, תרחם עליה, תדחוף את זה בצד ותסתדר,

-[בצעקת] די, תחפשי לבד מקום! נו כבר! תכניסי את החמאה כאן ליד הלחם וחלואם חלפו חמש דקות העגלה כבר התמלאה בנוסעים יענקל התיישב ועוד רגע קצר יוצאים לדרך לפתע שוב הגיחה שרה מהרחוב הסמוך וקראה יענקל רגע או גיוואלד איזה טעם יש ללחם עם חמאה לבד חנה עשיתי גבינה טובה וטעימה לכבוד יום טוב חנה'לע שלי תאכל לחם חמאה וגבינה או התרגשה שרה כמה שתחיה את נפשה השבורה יהיה לה משהו לכבוד החג והתפרצה בבכי של התרגשות מהול בכאב.

-שרה את כבר מבלבלת לי את הראש תקחי את הכל בחזרה וגמרנו מה את רוצה ממני

-יענקל אל תהיה קשה כאבן תרחם עלינו אתה מבין לבד כמה זה חשוב אל תהיה רשע בבקשה

-מה את רוצה ממני תורמי פנימה וגמרנו

-תהי' מבורך תצליח שיהיה לך ולמשפחתך כל טוב בירכה אותו שרה בכל ליבה

כשכבר התחיל ליסוע יצאה שוב בריצה ואמרה יענקל יענקל מה יעזור לחם לאשה מסכנה שאין לה נעלים בשביל הילדים קח בבקשה שלושה רובל ותתן לה ברכות יחולו על ראשך

טוב יענקל הסכים לזה לכסף היה לו מקום הכניס את הכסף לכיס ויצא לדרך

חלפו ימים. יום, יומים, שלושה, יענקל נסע הלך ושוב עשרות פעמים. בוודאי עשה את השליחות על הצד הטוב ביותר הרהרה שרה.

צהררים בחירי לאחר החג, שרה מוקבלת מכתב ספוג בדמעות מבתה: אמא מה קרה? שכחת שיש לך ילדה בקרבת מקום? אין לנו בגדים ונעלים, אין לנו מה לאכול ולא שלחת לנו מאומה עיני האמא חשכו ראשה הסתחרר הבינה שקרה משהו ויצאה לרחוב חיפשה את יענקל בסערת רוח מצאה אותו במקום הקבוע ליד העגלות: יענקל! רשע, גולן, מה עשית לי? הרגת אותנו לגמרי, אוי לך! מה קרה עם המשלוח שנתת?...

מה הצעקות וואס איז געשיין? שאל יענקל בשלווה, והיא בוכה: אפיתי לחם עשיתי חמאה וגבינה!! שלושה רובלים, איפה???

-מה את צועקת?

-מה פירוש מה אני צועקת?, אתה לא מתבייש!!?

-רגע, תשמעי, רגע רגע, חכי אני יסביר לך מה קרה. מסביר יענקל ברוגע מכעס.

-מה חכי, תראה מכתב דם יורד מלבי אתה לא מתבייש תיראה איך שהיא מסכנה בכל מילה שבמכתבה

תשמעי אותי שקט שקט אמר יענקל ושם שתי עינים חדות והתחיל את דבריו: שרה! מה אני יגיד לך הלחם הטרי שלך, שאת בעצמך אפיתי, מה אומר ומה אדבר - ידיים של זהב יש לך, אה אה, אין לשער!

-מה?? תעזוב אותי! עם הסיפורים על הלחם הטעים שלי, אתה בא לזרות מלח על הפצעים שלי, מה אתה צוחק ומתבדח!!?

-שרה! ידיים של זהב, מה אני יגיד לך, לא להאמין. גם החמאה מיוחדת.

-מה? אכלת את זה? רשע! צווחה האם הבוכיה.

-רגע. לא. תמתיני בסבלנות אני אספר לך הכל: את זוכרת ביום שנסעתי, וודאי את זוכרת, היה זה יום חם במיוחד, השמש יקדה מלמעלה והחום היה נורא. באמצע הדרך התחלתי להרגיש רטוב ליד הרגלים...

-תפסיק לספר לי סיפורים, בווער לי הדם ואתה מספר מעשיות.

-סבלנות שיהיה לך קצת סבלנות, ואז תביני הכל: התכופתי לחפש מה קרה לי, מה רטוב שם, וראיתי שהבקבוק נסדק, החמאה שהיתה בו נמאסה, גולשת ויוצאת החוצה. החמאה שאת עשית. ממש בל תשחית!...

-אני מבינה טוב מאד, אבל כפרה על החמאה, והסיפורים שלך, רק תגיד לי כבר מה עם הלחם שאפיתי!

-חכי אני יסביר לך: מוחיך יענקל בסבלנות. הרי חבל על כוז חמאה, ממש חבל, נכון שחבל?! אז לקחתי חתיכה קטנה מהלחם טבלתי אותה בחמאה שנשארה והכנסתי לפה,

אבל את הרי צודקת לחם עם חמאה איזה טעם יש לזה, לכן לקחתי קצת גבינה... מה אני יגיד לך שרה, קיבלתי ממש תאבון גדול, כאלה ידיים של זהב אפיתי לחם בטעם נדיר ביותר... שכחתי מעצמי לגמרי - כזה לחם - ומרוב שהייתי שקוע באוכל הטעים לקחתי פרוסה אחרי פרוסה ועוד ועוד... שרה מרטטה את שערות ראשה וצעקה לעצמה: גיוואלד.

טוב כפרה על הלחם, החמאה והגבינה שנתתי למשוגע הזה אבל מה עם הרובלים? נתתי לך שלושה רובל איפה הם? שאלה בבכי.

נתן עליה יענקל מבט לגלגני: שרה, ועוד מה את חושבת לך שכל הסיפור הזה לא שווה כסף. שאני יוביל את כל זה בחינם?!

סיים רבי חיים לייב את נאומו. התיישב על מקומו.

הנאספים כולם שהבינו את הנמשל העלו חיוך על פניהם, חלקם פרצו בצחוק, והאסיפה התפרזה.

האם עשו שהיה מפרנס מבטן אימו לצאת לבית ע"ז היה סיכוי לצאת ת"ח

והנה כבר בהיותם בבטן אמם ניכר הבדל בנטייתם הטבעית, שכשרבקה עברה ליד בתי מדרשות של שם ועבר היה יעקב מפרנס לצאת, ואילו כשעברה ליד בתי עבודה זרה עשוי היה מפרנס לצאת, (רש"י על אתר בשם המדרש). בנוסף היה עשוי אדמוני- עדות לטבע של שופך דמים. מכיון שכך, אפשר אולי לחשוב שעשוי היה מיועד כבר מתחילת ברייתו להרשיע ולהיות שנוא על ה'. אבל כתב הרב דב יפה זצ"ל בספרו לעבדך באמת (תולדות) אך האמת אינה כן איתא במדרש (שיר השירים זוטא פרק א) ויגדלו הנערים - הרי יעקב ועשו, וכשם שחל שם שמים על יעקב כך היה ראוי שיחול על עשוי. עשוי היה ראוי להעמיד מלכים, ויעקב היה ראוי להעמיד כהנים... מחר בכורתו ליעקב מיד נאמר עליו (עובדיה פרק א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאוד... הרי לנו שהיה ראוי לחול שם שמים על עשוי, ואף לצאת ממנו מלכים, אלא שלפי שבזיה את הבכורה עשה עצמו 'בזוי אתה מאד'... וכן מבואר בילקוט שמעוני (יהושע רמז כט) האדם הגדול בענקים, אדם זה אדם הראשון, הגדול אלו אברהם יצחק ויעקב שנקראו גדולים. באברהם הוא אומר (בראשית כד לה) וה' ברך את אדוני מאד ויגדל. ביצחק כתיב (שם כו יג) ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד. ביעקב כתיב (שם כה כז) ויגדלו הנערים ועשוי היה בכלל אלא שקלקל במעשיו ובוז את הבכורה ונעשה קטן שנאמר (עובדיה א ב) הנה קטן נתתיך בגוים (ומשמע מלשון המדרש שהיה בכלל גדול מעיקרא רק כגדל הוא לא עמד בנסיון והדרדר ולא כמו שמשמע מרש"י שמעיקרא היה מפרנס לצאת לבית ע"ז אלא י"ל שמעיקרא שורשרו היה רע ורק שהיה יכול להתגבר על זה וזה מה שהיה עשה וכמו שכתבו בילקו"ש (תולדות רמז קי), כל י"ג שנה שניהם חוללים לבית הספר" ורק לאחר מכן שגדל ונכנס בו היצר הרע הוא שב לתרבות רעה אבל באמת גם הוא יכל להמשיך להיות טוב)

נטייתו הטבעית של עשוי לא שללו ממנו את הבחירה בטוב

ואף שעשוי נמשך בטבעו לצד הרע יותר מיעקב, מכל מקום לא ניטלה ממנו הבחירה והיו לו כוחות להתגבר על טבעו ולעמוד בנסיונות. יסוד לכך בדברי הילקוט שמעוני (על אתר), שכשהביאו לפני שמואל לראשונה את דוד וראה שהוא אדמוני, מיד נתירא, אמר אף זה שופך דמים כעשוי אמר לו הנה הקב"ה עשוי מדעת עצמו הורג אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג על פי האמור במדרש הקב"ה אינו עונה לשמואל שיש הבדל בין טבעו של דוד האדמוני לטבעו של עשוי הרשע אלא ההבדל ביניהם נעוץ בכך שדוד כופף את טבעו לדיני התורה והוראות הסנהדרין בעוד שעשוי היה מסור ביד יצרו למדנו מדברי המדרש שאפשר להיות עם נטייה לשפיכות דמים ובכל זאת לצאת דוד המלך!.

וכך גם רואים בחז"ל (מסכת שבת) שמי שנולד במזל מאדים יש לו ברירה להיות או רוצח, או מוהל או שוחט. וא"כ גם לעשו היה סיכוי למרות טבעו, ואמנם אין אנו יודעים מדוע ורק כיון שבזיה את הבכורה איבד את הכל הקב"ה נתן לעשוי טבע שמגדיל את נסיונותיו, אך מכל מקום ודאי שגם ניתנו כוחות לעמוד בנסיונות.

האור החיים (כז א) מוכיח שיכול היה עשוי לחזור למוטב, מדברי חז"ל שיעקב נענש על שמנע את דינה מעשוי, לפי שאפשר שהייתה מחזירתו למוטב, הרי שאפשר היה לו לעשוי לחזור למוטב. ואומר אור החיים שזו גם הייתה הסיבה שיצחק רצה לברך את עשוי, כי חשב שבאמצעות הברכות יתהפך ויטיב דרכיו. עכ"ד.

כתב הגר"א ז"ל (משלי כב ו) על הפסוק חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור חנוך גוי כשהוא עוד נער ואז גם כשיזקין לא יסור והעניין כי האדם אי אפשר לו לשבור דרכו, כלומר מזלו שנוגד בו, כמ"ש (שבת קנו). האי מאן דבצדק יהיה גבר צדקו כו'. וכשנולד במזל רע או ע"ז ניתנה הבחירה ביד האדם שיוכל לאחוז במזלו לאיזה דבר שירצה להיות או צדיק או רשע או בינוני, וכמ"ש במסכת שבת האי מאן דבמאדים יהיה שופך דמים אמר רב אשי או מוהלא או טבחה או ליסטים. וזכר אלו ה' והוא לפי שמוזלו מורה שיהיה שופך דמים, אך בבחירתו יוכל לבחור באלו ה' או מוהלא והוא צדיק שעושה מצות עשה, או טבחה הוא בינוני או ליסטים והוא רשע שופך דמים כמשמעו. הגר"א מוסיף ומטעים שחז"ל בחרו דוקא בשלש דוגמאות אלו, של מוהל, טבח ורוצח, כדי להמחיש לנו שלמרות שהאדם נולד במזל רע, כמו הנולד במזל מאדים שתכונתו מכריחה אותו להיות שופך דמים, יכול הוא לבחור להיות צדיק - להיות מוהל המקיים מצות עשה של ברית מילה, להיות בינוני - טבח. או להיות רשע ולהיות גנב ורוצח. והנה תכונת מזלו חייבתו להיות שופך דמים, אך הוא בחר האם להשתמש בתכונה זו להיות צדיק בינוני או רשע. ממשך הגר"א ז"ל (וכותב זה שאמר (יומא כב): שאול באחת ולא עלתה לו, דוד בשמים ועלתה לו. והעניין הוא כי בדוד נאמר (שמואל א. טו יב) והוא אדמוני והוא במאדים. ולכך טעה עליו שמואל בעת ראה קלסתר פניו. והוא העביר מדותיו בכל ואף שאול השתיים לא העביר, מכל מקום עלתה לו, כמו שאמר (יומא כג) כל המעביר על מדותיו וכו', ודוד כבר הרבה צדק להעביר על מדותיו, משא"כ שאול שנאמר (שמואל א. יג א) בן שנה שאול כו' כבן שנה שלא טעם טעם חטא (יומא כב) והוא העביר מדתו הטובה לרע בדבר אחד ולכן אף באחד לא עלתה לו.

ושוב ראיתי להגר"א שכתב (בפרושו על משלי כב, ו) בזה הלשון: אי אפשר לאדם לשבר מזלו שנוגד בו, כמו שאמר חז"ל (שבת קנו ע"א): האי מאן דבצדק יהיה גבר צדקו וכו'. "אלא שנתנה בחירה ביד האדם שיוכל לאחוז במזלו ולהעמידו כפי שירצה צדיק או רשע או בינוני", כמו שנאמר (משלי כב, ו): האי מאן דבמאדים, יהא שופך דמים. אמר רב אשי: או מקיז דם, או שוחט, או מוהל, או לסיים. וזכר כאן אלו השלשה, לפי מזלו מורה שיהיה שופך דמים, אך יוכל לבחור באלו ה' או מוהל - והוא צדיק שעושה מצות עשה, או שוחט - והוא בינוני, או לסיים - והוא שופך דמים. עד כאן לשונו.

וכן מבואר ברמב"ם ריש (פ"ה מהלכות תשובה) רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו. ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו. הוא שכתוב בתורה (בראשית ג-כב) "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע". כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה העניין שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע וכיון שכן הוא פן ישלח ידו: אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גזור על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכן שאר כל הדעות. ואין לו מי שיכפהו ולא גזור עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה. הוא שירמיהו אמר (איכה ג-לח) "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב". כלומר אין הבורא גזור על האדם להיות טוב ולא להיות רע. וכיון שכן הוא נמצא זה החוטא הוא הפסיד את עצמו. ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה. הוא שכתוב אחריו (איכה ג-לט) "מה יתאונן אדם חיי' וגו'. וחזר ואמר הואיל ורשותנו בידינו ומדעתנו עשוינו כל הרעות ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו שהרשות עתה בידינו הוא שכתוב אחריו (איכה ג-מ) "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה" וגו': ודבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה שנאמר (דברים ל-טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים". וכתוב (דברים יא-כו) "ראה אנכי נתן לפניכם היום". כלומר שהרשות בידיכם וכל שיחפצו האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה בין טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר (דברים ה-כו) "מי יתן והיה לבכם זה להם". כלומר שאין הבורא כופה בני האדם ולא גזור עליהן לעשות טובה או רעה אלא הכל מסור להם:

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

ומעשה שהיה (הובא באספקלריית תולדות תש"פ עמ' קמז) כאשר הרה"ק ר' צבי הירש מרימנוב אירס את בתו עם נכד הרה"ק ר' ישראל מרוזין, פתח סב החתן והחל למנות ייחוס משפחתו "ובכן, אבי היה הצדיק רבי שלום שכנא מס' רוהוב יט ש, זקני היה רבי אברהם 'המלאך' בנו יחידו של המגיד ממעזריטש. אמי נכדת רבי נחום מטש ערנוביל". וכך המשיך ומנה שמות אבותיו הגדולים. כשסיים אמר למחותן "ועכשיו, ספר אתה על ייחוס משפחתך". השיב לעומתו רבי הרש"לה הקדוש "בגיל צעיר התייתמתי מהורי. גדלתי בבית חייט פשוט, והוא לימדני דבר אחד בגדים ישנים צריך – לתקן, ובגדים חדשים יש להיזהר בהם, שלא יתקלקלו". כששמע זאת הרבי מרוזין הגיב מיד: "גענוג, גענוג", כלומר: מספיק, הרי זה די והותר בשביל שנשתדך! סיפור עתיק זה מאפשר לנו לעיין בסוגיית של 'תורשה וייחוס' לצד 'בחירה ועבודה עצמית'. מחד גיסא, 'צד החתן הביא עמו ייחוס רם ונישא, כזה שסלל דרך לצאצאיהם לעלות בתורה ויראה, ואילו 'צד הכלה' הביא ייחוס עצמי שכולל יגיעה בעבודת ה', דביקות מופלגת ביראה, 'תיקון המידות וזהירות' בבחירה איתנה ומסורה בישר והטוב. כמחנכים, מהרהרים אנו פעמים רבות על עתיד תלמידינו והסיכוי שלהם להצליח. בכיתה יש 'בני טובים', משפחות יציבות ומיוחסות, אנשי מעלה ואיכות. לעומתם יש 'פשוטים', מבתים רגילים' או אפילו 'פחותים'. יש ילדים שזכו לחן והסדר שנסוכים על פניהם. ולצדם יש ילדים אשר לא זכו לכך... למי מצפה עתיד מבטיח וזהיר? התפרק הדק בין 'בחירה' לבין 'ידיעה' מאתגרת, אנו מאמינים שהקב"ה יודע ועד, היה הוא ויהיה, והכל מאתו יתב"ש. עם זאת, ביד האדם הבחירה לקבוע גורלו ועתידו גם ללא שנולד - עם 'סיכוי אישי ומשפחתי', להימנות בין המצליחנים'. בפרשתנו עוסקים ב'תאומים' השונים כל כך! השאלה, האם עשיו באמת 'נולד' ללא סיכוי להיות טוב? האם יעקב 'נולד' בהכרח להיות איש תם? לדברי החזקוני עשיו נקבע להיות 'פסולת': "והוּמָה אֵין זֵין חֶסֶד, שְהָרִי כֹל הַתְּאוּמִים דְּוִימִים זֵין, אַבְל כֹּאן הָא' אִישׁ - שְעִיר וְהָא' אִישׁ חֶלֶק. עֵשׂו נִוְלַד עֵרֵל וְיַעֲקֹב נִוְלַד מְהוּל. הָא' אֲדַמְוִי וְהָא' יִפְהָ. עֵשׂו חוּזֵר וְיַעֲקֹב שְהָ. א"כ למה נולדו תאומים? לפי שאין קש בלא תבואה ואין תבואה בלא קש, שְנָא: וְבִישׁוּ לְקַשׁ וְלִישׁוּ לְקַשׁ. וְכִי שִׁיר אֶל לְה' אֲשִׁיתָ בְּאוֹת הָה"ל. עכ"ל. לדבריו, עשיו שימש 'מעטפת קש' בלבד ל'יעקב שלימתא'. יש החושבים שאנשים גדולים נולדו עם 'נשמה גבוהה' ולא היה להם כלל נסיונות ומלחמת היצר. היום ישנם הרבה בחורים ואברכים שמתמודדים עם נסיונות וחושבים בלבם, מי יודע מה יצא ממני? אך צריכים הם לתת אל לבם, כי האמת היא היפך הדברים, ואדרבא כל נסיון מצד אחד, הוא כלי לעליה מצד שני!!!

וכבר כתב ר' חיים ויטאל על עצמו (ספר החזיונות למהרח"ו ז"ל - חלק א'): 'בשנת י"ד לפרט היצירה הייתי בן י"ב שנה, והכנס גדול בשרטוטי כף היד הביט בשרטוטי כפות ידי ואמר לי: דע, כי בהיותך בן כ"ד שנה יבואו הרהורים רבים בלבך להתבטל מעסק התורה על כרחך שתי שנים ומחצה, ואח"כ יודמנו לפנך שני דרכים, הא' לגן עדן והב' לגיהנם, ואז תנתן הבחירה בידך, ואם תבחר בדרך גיהנם לא יהיה בדרך רשע גדול ממך, ואם תבחר בדרך גן עדן תעלה בחכמה וביראת הטא על כל בני דורך, דבר שלא ישוער. ולא נפל מדבריו ארצה".

הרב יעקב אידלשטיין (הו"ד בספר סולם יעקב) נהג לספר: "אחד המספדים בהלויי ת החזון איש תיאר עד כמה היה החזון איש ש קדוש מרחם, ובעל נשמה מיוחדת, וסגולותיו באו לידי ביטוי כבר מנעוריו. הרב מבריסק חזר מההלוויה ואמר לבני ביתו: אין קשר בין גדולת החזון איש לבין נשמה מיוחדת מרחם. הוא נולד ככל הילדים, והפך להיות החזון איש בזכות כל מה שעבד על עצמו והתאמץ והתיגע, כדי להשיג את כל מעלותיו ומידותיו. העיקר הוא מאמץ והתמדה. אולי אותו אחד שדיבר רצה להסביר למה אחרים לא יצאו כמו החזון איש, או למה הוא עצמו לא זכה להגיע למדרגות של החזון איש... אז כדי לתרץ את מצבו ואת מצב האחרים הוא אמר כך, אבל האמת היא שהחזון איש זכה בכל מה שזוכה - בגלל עמלו הרב, בזכות יגיעה ומסירות".

האם יעקב אבינו היה תם או חריף

ויעקב איש תם וישב אוהלים' מבאר רש"י: איש תם - כלבו כן פין, מי שאינו חריף לדמות קרוי תם. ותמהו המפרשים שלכאורה יש סתירה לכך, ממה שאמר יעקב לרחל על לבן כי אחי אביה הוא (בראשית כ"ט) וברש"י שם בשם המדרש: אם לרמאות הוא בא אחיו אני ברמאות, הרי שהייתה ליעקב את החריפות לרמות - אם יחפוץ בכך?

מהגר"א משמע, שיעקב איש תם נאמר על יעקב בעת שהיה בן חמש עשרה, אך לאחד שלמד עשרות שנים תורה החכים, כדברי הפסוק בתהילים תורת ה' תמימה מחכימת פתי ואו אמר אחיו אני ברמאות.

וצ"ב למה הוצרך להשמיענו שמעיקרא היה יעקב אבינו תם, ולבסוף הוא החכים? אלא בא לומר שלא גיד עשו שהסיבה שאני עשו כי נולדת כך שעם תכונות רעות, ואילו יעקב נולד עם תכונות אחרות אלא יעקב גם נולד תם ועבד על עצמו. ואחרי עשרים שנה נדיה חריף

כל אחד יכול

הרימ"א בפירושו להגדה של פסח על הפסוק (יהושע כד-ד) "ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו" כותב: ודע, כי לכן יצא עשו הרשע תאום עם יעקב, כדי שיבינו כל העולם שצדקת יעקב לא באה לו במערכת המזל, ולא בטבע אב ואם, ולא מכוח אחר, שהרי בבטן אחד נולדו יעקב ועשו, ובאותו המזל, ואצל אותם הורים, ובאותו חינוך, ועם זאת יעקב איש תם וישב אוהלים, צדיק, בחיר האבות, לעומתו עשו רשע, איש יודע ציד איש שדה.

נמצא שלא יוכל האדם להסתתר מאחרי טענות גדלתי במשפחה.... אצל הורים.... בשכונה.... נולדתי במזל.... ואם יטען כך, נשלח אותו לאברהם שגדל בבית תרח, ויצא אברהם, ליצחק, שגדל בחברת ישמעאל, ויצא יצחק, ליעקב שגדל עם עשו, ובמחיצת לבן, ונשאר יעקב.

ועוד יש לכבד עפ"י

תם מה הוא אומר בחצרו של החוזה מלובלין וצ"ל התעלו עשרות צדיקים וקדושים, ביניהם אחד שנקט בתמימות קיצונית. את כל אשר לו חילק לעניים, את נעליו חליץ ונתן, את ארוחתו העניק. קרא לו רבו, והוכיחו: הרי חז"ל קבעו, שהנותן לצדקה לא יתן יותר מחמישית נכסיו! ענה ואמר: "רבי, הלא רבותינו אמרו שם בטעם התקנה, שמא יעני ויצטרך בעצמו לבריות. אבל אני איני דואג דאגת מחר! הריני מקיים מצוות עשה של: "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" חייך הרבי ואמר: "התמימות מעלה נפלאה היא, אבל בהגדה של פסח אין התם זוכה למקום של כבוד. החכם הוא המשובח שם".... נבדק התלמיד, ואמר: "אבל, רבי, הרי יעקב אבינו השתבח בכך שהיה איש תם!" ענה הרבי: "טעות בידך! לא נאמר שהיה תם, אלא שהיה איש תם, כלומר: בעלים על התמימות! ידע מתי להשתמש בה, ומתי לנקוט בצעד ערמומי כדי להגן על זכויותיו, ולא להיות לאסקופה הנדרסת".... (מעייץ המועד)

לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר "בינינו" - לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר תורת יוסף לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר של דרשו לחץ כאן